

Kopja Informali ta' Sentenza

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tat-23 ta' Frar, 2007

Citazzjoni Numru. 11/2003

Joseph Apap .

VS

Frank Borg kemm f'ismu proprju kif ukoll
għan-nom u in rappresentanza
ta' Mezilla Construction Limited .

Il-Qorti ,

PRELIMINARI

Rat iċ-citazzjoni li permezz tagħha l-attur, wara li
ppremetta :

Illi fl-għaxra (10) ta' Ġunju tas-sena elfejn u tnejn (2002) l-
attur kellu incident fuq il-post tax-xogħol tighu meta kien
impjegat mal-konvenut proprio et nomine sabiex
jesegwixxi xogħol ta' bini fi Triq Sannat, Xewkija,
Għawdex ;

Pagna 1 minn 11

Qrati tal-Gustizzja

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi l-inċident hawn fuq imsemmi seħħ meta inqala' l-ħajt li normalment jitpoġġa biex il-ħajt jinbena dritt u l-injama li fuqha kien imkebbeb l-istess ħajt, laqtet lill-attur f'għajnejh il-leminija ;

Illi dan l-inċident seħħ peress illi l-konvenut naqas li jipprovdni għodda adegwata u lbies protettiv għax-xogħol ;
Illi l-attur soffra ġrieħi ta' natura gravi u permanenti f'għajnu l-leminija u dana kif iċċertifikat mit-tobba li kkurawh fl-Isptar Ġenerali ta' Għawdex ;

Illi per konsegwenza ta' dan l-inċident l-attur ma jistax ikompli jeżerċita s-sengħa tiegħu ta' bennej u dana kif jiġi dettaljatament ippruvat waqt is-smiegħ tal-kawża ;

Illi dan kollu qed jikkaġuna danni emergenti kif ukoll lukri ċessanti lill-attur ;

Illi l-attur irid illi jiġi kkumpensat ta' dawn id-danni ;

Illi l-istess konvenut proprio et nomine għalkemm interpellat sabiex bonarjament jersaq għal likwidazzjoni u f'ħlas tad-danni sofferti mill-attur, dana baqa' inadempjenti .

Talab lill-konvenut proprio et nomine jgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti :

1. Tiddikjara illi l-konvenut proprio et nomine huwa unikament responsabbli għall-inċident hawn fuq imsemmi ;

2. Tillikwida għalhekk id-danni kollha sofferti mill-attur per konsegwenza ta' l-inċident hawn fuq imsemmi u dan jekk hemm bżonn permezz ta' perit li għandu jiġi nominat għal dan il-fini ,

3. Tikkundanna lill-istess konvenut proprio et nomine sabiex iħallas lill-attur d-danni kollha hekk sofferti u likwidati .

Kopja Informali ta' Sentenza

Bl-ispejjeż inklużi dawk ta' l-ittra interpellatorja tat-12 ta' Awissu 2002 u bl-ingunzjoni għas-subizzjoni li għaliha minn issa l-konvenut huwa mħarrek .

Bl-imghaxijiet skond il-Liġi .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-attur debitament maħlufa minnu .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut proprio et nomine li eċċepixxa illi :

1. Preliminarjament illi Frank Borg personalment ma huwiex il-leġittimu kontraddittur tat-talbiet attriċi u għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju ;

2. Illi l-eċċipjenti ma humiex responsabbli għad-danni reklamati mill-attur u dan kif ser jiġi ppruvat tul is-smiegħ tal-kawża ;

3. Bla preġudizzju għas-suespost li l-attur ikkawża hu stess jew ikkontribwixxa għad-danni minnu sofferti u dana konsegwenza ta' imperizja u negliġenza f'hidmietu ;

4. Illi l-prova tal-entita tad-dannu tinkombi fuq l-attur u l-eċċipjenti jirriservaw il-pożizzjoni tagħhom skond dak li jallega l-attur .

5. Illi t-talbiet attriċi huma kompletament infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż kontra tiegħu .

6. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri jekk ikun il-każ .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minnu.

Rat il-verbal tagħha ta' l-10 ta' Ottubru 2006 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza .

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-digriet tagħha tas-27 ta' April 2004 fejn innominat lill-ispeċjalista Mr. Franco Mercieca bħala espert mediku sabiex jirrelata dwar il-kundizzjoni ta' għajnejn l-attur .

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert mediku minnu maħlufa fis-19 ta' Novembru 2004 .

Rat in-noti ta' l-Osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti u affidavits esebiti .

Ikkunsidrat :

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-attur in segwitu għal incident fuq ix-xogħol li fih safa imwegġgħa f'għajnu l-leminja, meta intlaqat minn biċċa njama . L-azzjoni esperita hi għalhekk dik bażata fuq il-Lex Aquilia,¹ li bażi tagħha jista' jkun id-delitt, f'każ ta' *dolo*, jew il-kważi delitt, f'każ ta' *colpa*, kif jippretendi li hu l-każ preżenti l-attur² .

Il-**Giorgi** jgħallem f'dan ir-rigward :

*"E' detta colpa in senso generale della nostra scienza qualunque violazione di un obbligo giuridico; anche la violazione dolosa. In senso piu' ristretto la parola colpa esclude il dolo, e significa volontaria omissione di diligenza, per cui non prevediamo le conseguenze illecite di una commissione od ommissione, e violiamo senza avvedercene un nostro dovere giuridico . Pero', si dice, che l'inadempimento dell'obbligazione dipende da colpa, quando sebbene la causa dell' inadempimento sia stata l'opera del debitore medesimo, costui non ne abbia avuta la coscienza, e solo abbia mancato di quella diligenza, che egli era tenuto di usare."*³

FATTI

¹ 44 Dig. Del leg. aquil. IX, 2 .

² art.1033 Kap.16 .

³ Teoria delle Obbligazioni nel Diritto Moderno Italinao ed. 1903 vol.II. # 18 p. 32 - 33 .

L-incident mertu tal-kawża ġara meta l-attur, bennej, waqt li kien qiegħed fuq il-lant tax-xogħol itella' ħajt tal-ġebel, intalaqat f'għanu l-leminija b'biċċa injama li magħha kellha marbuta spaga stitara minn naħa għall-oħra tal-ħajt, hekk kif din inqalghnt minn postha . B'konsegwenza ta' dan l-attur spiċċa b'debilata' permanenti f'din l-ghajn⁴ .
EĊĊEZZJONI PRELIMINARI .

Il-konvenut proprio qajjem eċċezzjoni preliminari li huwa mhuwiex il-leġittimu kontradittur ta' l-attur u għalhekk għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju. Jirriżulta indubbjament miċ-ċertifikat rilaxxjat mill-Korporazzjoni għall-Impieg u Taħriġ (ETC),⁵ u mill-istess affidavit ta' l-attur,⁶ illi dakinhar ta' l-incident mertu ta' din il-kawża, huwa kien impjegat *full time* mas-soċjeta' "Mezilla Construction Co. Ltd." Kif sewwa qal il-konvenut fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu, soċjeta' kummerċjali għandha personalita' ġuridika distinta u separata minn dik tal-membri tagħha, u din il-personalita' tibqa' sseñħ sakemm l-isem tagħha ma jiġix imħassar minn fuq ir-registru tal-Kumpaniji⁷ . Għalhekk ma jista' jkun hemm ebda raġuni valida għaliex il-konvenut ġie mħarrek ukoll fil-vesti personali tiegħu, bil-konsegwenza illi din l-eċċezzjoni hija ġustifikata u timmerita li tiġi milqugħa .

RESPONSABILITA' .

Jirriżulta nkontestat illi l-attur korra waqt li kien qiegħed fuq il-lant tax-xogħol fuq sit ta' kostruzzjoni . Kien hemm il-konvenut Frank Borg jissorvelja x-xogħol in ġenerali u diversi ħaddiema oħra tas-soċjeta' konvenuta, kulħadd jagħmel ix-xogħol assenjat lilu . L-attur kien qiegħed itella' ħajt diviżorju, x'ħin kif ġia ngħad, huwa ntlaqat f'għajnu l-leminija minn biċċa njama li magħha kienet marbuta spaga stirata minn naħa għall-oħra tal-ħajt . Dan l-ispag jintużgħa fil-mestier sabiex il-bennej ikun jista' jimxi f'linja dritta sakemm ikun qed itella' l-ħajt in kostruzzjoni . Iż-

⁴ ara rapport ta' l-espert mediku a fol. 121 .

⁵ Dok. JA 1 a fol. 32 tal-process .

⁶ a fol. 89 .

⁷ art. 4(4) ta' l-Att dwar il-Kumpaniji .

żewġ trufijiet ta' dan l-ispag ikunu ġew ingaljati permezz ta' serrieq zgħir mill-bennej mal-kantuni tat-truf ta' kull naħa . Fil-każ in eżami dan ix-xogħol kien sar mill-attur stess . Ġara pero' illi l-ingaljatura ta' tarf minnhom tqacċtet, bil-konsegwenza illi l-injama li magħha kien marbut dan l-ispag sparat għal għajn l-attur . Żgur illi għall-fatt li tqacċtat il-parti tal-kantun li magħha kien ġie marbut l-ispag, ma jista' jiġi attribwut għan-negliġenza ta' ħadd, għax dan kien dovut biss għan-nuqqas ta' reżistenza tal-ġebbla partikolari . Għalkemm ma seta' jsir xejn sabiex jiġi evitat illi l-ġebbla li magħha kien marbut l-ispag titqacċtat, dan l-incident sfortunat seta' ma jkollux konsegwenzi hekk gravi li kieku l-attur kien attrezzat b'ilbies protettiv adegwat . F'areġ mill-provi illi s-soċjeta' konvenuta, b'ħala l-imgħallem ta' l-attur, kienet tipprovdi lill-ħaddiema tagħha b'*helmet* u żraben adattati għax-xogħol tal-kostruzzjoni . Imma ma kienetx tipprovdi wkoll għall-protezzjoni ta' l-għajnejn . Għax ma kienx imprevedibbli illi incident b'ħal dak in kwistjoni jinqala', l-attur u min kien qed jagħmel xogħol simili, messhom ġew provduti wkoll b'din il-protezzjoni permezz ta' *goggles* .

Is-soċjeta' konvenuta tipprova tiskolpaxxi lilha nnifisha mill-ħtija billi targumenta illi meta seħħ dan l-incident ma kien hemm l-ebda liġi jew regolamenti illi kienu jobbligawha tipprovdi dan it-tip ta' l-bies protettiv għall-ħaddiema tagħha . L-att dwar l-Awtorita' għas-Saħħa u s-Sigurta' fuq il-post tax-Xogħol (l-Att Numru XXVII tas-sena 2000),⁸ jistipula illi min iħaddem għandu dejjem jiżgura s-saħħa u s-sigurta' tal-persuni kollha li jistgħu jiġu affettwati bix-xogħol li jkun qiegħed isir għal dik il-persuna li tħaddem⁹ . Għalkemm hemm din l-obbligazzjoni ġenerali, il-Qrati tagħna spjegaw li din m'għandhiex tiġi nterpretata b'mod estensiv, tant li l-imgħallem għandu joqgħod kull waqt u kull ħin attent fuq il-ħaddiem¹⁰ . Mandankollu l-istess liġi tispjega f'ċertu dettal x'inhuma l-mizuri mistennija mill-imgħallem sabiex jiġu evitati danni fiżiċi u psikoloġiċi,

⁸ Kap. 424 tal-Liġijiet ta' Malta .

⁹ art. 6(1) ibid. .

¹⁰ ara Appell Kumm. John Debono et vs Neg. Joseph Muscat : 26.02.1960; Appell : Francis Coleiro noe. vs Carmelo Cassar : 24.04.1964; Kumm. Alfred Borg noe. vs William Furlonger noe. : 21.01.1965; Prim'Awla : Paul Debono vs Malta Drydocks : 27.04.2005 .

korrimenti jew mwiet fuq il-lant tax-xogħol¹¹ . Huwa minnu illi din il-liġi ma tispeċifikax x'tip ta' lbies protettiv għandu jingħata lill-ħaddiema fuq il-lant tax-xogħol sabiex jiġu evitati korrimenti . Mandankollu, fil-fehma tagħha, l-obbligu fuq min iħaddem li jagħmel ħiltu kollha sabiex jiġi evitat ir-riskju, kif stipulat f'din il-liġi, huwa wiesa biżżejjed biex jinkludi wkoll id-dmir tiegħu li jipprovdni l-mezzi kollha biex inaqqas kemm jista' jkun il-perikolu li ċertu xogħol neċessarjament jesponi lill-ħaddiema għalih, inkluż għalhekk l-ilbies protettiv meħtieġ għax-xogħol partikolari li jkun qed isir . Ma tistax għalhekk taħrab mir-responsabilita' tagħha s-soċjeta' konvenuta sempliċement għaliex dik il-liġi jew xi regolamenti eżistenti dakinhar ma kienux jispeċifikaw illi bennejja kellhom jiġu pprovduti bi protezzjoni għal għajnejhom .

Għaldaqstant, wara li ġiet stabilita r-responsabilita' tas-soċjeta' konvenuta għad-danni li sofra l-attur, kawża ta' l-incident fuq ix-xogħol li kellu, jenħtieġ illi isiru l-kalkoli dovuti sabiex jiġi stabilit il-kumpens dovut .

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI .

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili . Madankollu, kif ġie osservat mill-Qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kolloxx jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ . Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi¹² . Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħna, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tħares lejn iċ-ċirkostanzi molteplici, u tista' ukoll utilment tużgħa bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu suġġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem

¹¹ art. 6(2) kap. 424 .

¹² Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .

Kopja Informali ta' Sentenza

hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispeċie¹³ .

Skond il-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti : id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*) .

Damnum Emergens :

Ma ġew prodotti ebda provi f'dan ir-rigward, u għalhekk il-Qorti mhix f'pożizzjoni tkun taf xi spejjeż setgħa għamel l-attur in konnessjoni mal-kura li ngħata in segwitu għall-incident mertu tal-kawża .

Lucrum Cessans :

Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-Qrati tagħna adottaw diversi kriterji . Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : *“Jingħad illi l-Qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom Diversi drabi l-Qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'.*¹⁴ Imma kif ġie enfasizzat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħna f'dik il-kawża : *“Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-il darba miżnuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elasticità ta' kriterji billi l-pronunċjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita' . Inoltre, id-danneġġat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata b'sentenza m'hijjex aktar soġġetta għal ebda reviżjoni . Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'*¹⁵ . Għal numru ta' snin il-Qrati tagħna fil-maġġior parti tal-każi segwew

¹³ Carmelo Fenech vs Antonio Galea; vol. XL. I. 73 ; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019 .

¹⁴ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell :15.1.2002 .

¹⁵ Francis Sultana vs. John Micallef et noe. et : Appell : 20.7.1994 .

rigorożament il-metodu stabbli għall-ewwel darba fil-kawża “**Butler vs Heard**” . Din il-kawża tagħat oriġini għal dak li jissejjaħ il-*multiplier system* li fiha l-perċentwali tad-debilta' u l-qliegħ annwali tal-korru jigu multiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u żidiet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta' ċertu ammont minħabba l-*lump sum payment* . F'dawn l-aħħar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar taċ-ċirkostanzi taż-żmenijiet attwali¹⁶ .

Irriżulta fil-każ in eżami li qabel seħħ dan l-incident l-attur kien jaħdem bħala bennej mas-soċjeta' konvenuta . Ma nafux pero' x'kien l-introjt li kellu, u għalhekk wieħed irid jimxi fuq il-paga minima nazzjonali applikabbli dakinhar, u ċioe' fuq paga ta' tlett'elef u disa' liri maltin u sitta u sebghin ċenteżmu (Lm3009.76) . L-espert mediku l-ispeċjalista Mr. Franco Mercieca stabilixxa r-rata ta' diżabilita' permanenti li qed isofri minnha l-attur bħala waħda ta' għoxrin fil-mija (20%)¹⁷ . Is-soċjeta' konvenuta tiċċita pero' ġurisprudenza reċenti fejn f'każ ta' debilita' permanenti f'għajnejn waħda, il-persentaġġ ta' diżabilita' jiġi kkalkolat b'metodu partikolari . B'dawn il-kalkoli waslet għar-riżultat illi d-debilta' propria fl-għajnejn hija ta' ħdax punt decimali tnejn ħamsa (11.25%), filwaqt illi l-persentaġġ ġenerali ta' diżabilita' ta' l-attur għandha tkun biss ta' tmienja fil-mija (8%)¹⁸ . Madankollu r-rapport ta' l-espert mediku nominat mill-Qorti ma ġiex ikkontestat fil-mument opportun u allura din il-Qorti lanqas ma ssib ebda raġuni għaliex m'għandiex toqgħod fuqu .

Fil-kawżi li segwew *Butler vs Heard* b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqgħalha taħdem il-vittma, kieku ma seħħx l-incident, imma normalment kienet tittieħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena . Illum il-ġurnata pero' meta l-*life expectancy* twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjizi qed itawwlu wkoll l-

¹⁶ Emanuel Mizzi vs Carmel.Attard : sentenza ta' din il-Qorti tat-13.5.2003 .

¹⁷ ara rapport a fol. 121 .

¹⁸ ara Nota ta' l-Osservazzjonijiet tagħha a fol. 205 .

Kopja Informali ta' Sentenza

eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha¹⁹. Meta seħħ dan l-incident l-attur kellu 34 sena²⁰ u għalhekk, jekk jittieñdu in konsiderazzjoni l-emendi reċenti dwar l-eta' ta' l-irtirar, kien għad baqgħalu ħajja lavorattiva ta' wieħed u tletin (31) sena. Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk : Lm3000 (media ta' paga bażi) x 31 (snin ta' ħajja lavorattiva) x 20% (debilita' permanenti) x 120% (biex tagħmel tajjeb għaž-żidiet fil-pagi tul is-snin) x 80% (minħabba l-lump sum payment) = Lm17856 .
RI-EPILOGU .

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-incident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwenti :

1. Damnum emergens : xejn
2. Lucrum Cessans : Lm17856 .

- Total ta' : Lm17856

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, filwaqt illi tilqa' l-eċċezzjoni preliminari tal-konvenut Frank Borg proprio u tilliberah mill-osservanza tal-ġudizzju, bl-ispejjeż relattivi a karigu ta' l-attur, tiċhad l-eċċezzjonijiet l-oħra fil-mertu, u

1. tilqa' *in parte* l-ewwel talba u tiddikjara lis-soċjeta' konvenuta unikament responsabbli għall-incident mertu tal-kawża ;
2. tillikwida d-danni sofferti mill-attur minħabba fl-istess incident, fl-ammont ta' sbatax-il elf tmien mija sitta u ħamsin lira maltija (Lm17856) ; u
3. tikkundanna lill-istess soċjeta' konvenuta sabiex tħallas l-ammont hekk likwidat lill-attur .

¹⁹ Agius vs.Galea et noe.: Kummerc: 11.7.1989; Buttigieg vs Azzopardi : Kummerc : 25.7.1989; Mario Camilleri vs Mario Borg : Prim'Awla : 8.5.1990 .

²⁰ ara certifikat tal-ETC a fol. 32 tal-process .

Kopja Informali ta' Sentenza

Bil-bqija ta' l-ispejjeż, ikunu a karigu ta' l-istess soċjeta' konvenuta .

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----